

Programa Compartim de gestió del coneixement del Departament de Justícia

Guia de bones pràctiques per a artistes

Monitors artístics dels centres penitenciaris de Catalunya

Febrer 2010

Programa Compartim de gestió del coneixement del Departament de Justícia

Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada

Comunitat Monitors artístics dels centres penitenciaris de Catalunya

Febrer de 2010

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement 3.0 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, la distribució, la comunicació pública i la transformació per generar una obra derivada, sense cap restricció sempre que se'n citi el titular dels drets (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia). La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/es/legalcode.ca>

© Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
www.gencat.cat/justicia

Índex

Introducció.....	2
1a part: Sessió Florenci Guntí, president de l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya	3
1.1 <i>Nocions importants. Problemàtiques. Dèficits</i>	3
1.2 <i>Nocions econòmiques de les arts visuals a Espanya</i>	3
1.3. <i>Codi de bones pràctiques</i>	4
Preàmbul.....	4
1. Llibertat d'expressió = el més important	4
2. Drets morals.....	4
3. Confiança, lleialtat i transparència	5
4. Difusió de l'obra	5
5. Contracte per escrit.....	6
6. Drets econòmics de l'artista.....	6
7. Relació justa i equilibrada	7
8. Remuneració econòmica de l'artista.....	8
9. La producció artística i el suport a la recerca	8
10. Arbitratge	9
2a part: Petita història de l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya.....	10
3a part: Models de contractes.....	12
Enllaços d'interès	13
Agraïments.....	14

Introducció

El document que us presentem té com a base les consultes que ens han fet i ens fan els alumnes dels nostres tallers sobre com gestionar la seva obra artística personal tant dins com fora de la presó. La majoria de demandes, però, són sobre com poder entrar dins el món de l'art sense perdre-hi cap dret ni cap percepció econòmica per manca de coneixements. Sovint no els hem pogut oferir una resposta professional i real al món de l'art comercial o no.

Per poder resoldre aquesta qüestió, la nostra companya Mònica Rossell va contactar amb Florenci Guntí, president de l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya, el qual interessat a conèixer les necessitats dels alumnes dels tallers artístics a les presons, ens va fer una ponència sobre aquesta qüestió el 29 d'abril de 2009 al CEFJE.

Durant la sessió, Guntí va donar molt material, entre el qual cal destacar una petita guia en format díptic, que un cop oberta es converteix en un pòster que es pot tenir penjat al taller, i així no oblidar els *deu manaments* de l'artista. El díptic és un resum amb deu punts sobre la llibertat de creació i expressió, els drets morals, la confiança, lleialtat i transparència, la difusió de l'obra, el contracte per escrit, els drets econòmics per l'explotació, la relació artista-galerista, la remuneració econòmica, la producció artística i el suport a la recerca i l'arbitratge. Aquests deu punts ens permeten saber quins drets té l'artista en tots els vessants i les pautes de conducta que cal seguir en les relacions entre artista i mitjans difusors i culturals perquè siguin legals, honestes i equilibrades en drets.

Florenci Guntí va explicar aquest decàleg de les bones pràctiques, les quals es basen en l'estatut de l'artista, un règim específic que té en compte les peculiaritats dels professionals de l'art i la creació, l'establiment de pautes d'actuació que han elaborat i subscrit tots els actors. El decàleg també fomenta l'esperit de col·laboració per millorar les condicions existents i assolir l'equilibri entre els diferents interessos que hi intervenen. Cal destacar també que el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació és competent per establir com a requisit d'admissió o com a criteri de valoració en les subvencions que s'aproven per resolució o ordre del conseller el compliment dels codis de bones pràctiques.

Així doncs, d'una inquietud dels alumnes, ha sorgit un manual concret, específic, pràctic i senzill, de fàcil ús, per resoldre tots els dubtes i actuacions que es puguin derivar dels resultats de la pràctica artística, i que els nostres alumnes i artistes en general puguin assegurar els seus drets dins la praxi de l'art.

1a part: Sessió Florenci Guntí, president de l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya

1.1 Nocions importants. Problemàtiques. Dèficits

1. Mediator és la persona que difon l'obra de l'artista (museu, sala d'art, etc.), però també la persona que intenta comercialitzar l'obra (galeria).
2. En la societat espanyola la creativitat no està ben resolta, costa molt ser artista.
3. Els mitjans de comunicació, en altres països, ajuden molt a potenciar la creativitat. A l'Estat espanyol no hi ha aquest ajut.
4. Els museus d'art són molt recents al nostre país, ja que l'interès sobre aquest tipus de museus no va sorgir fins a la recuperació democràtica. Als EUA, per exemple, els museus han anat creixent amb les avantguardes.
5. Els artistes no són treballadors a sou.

1.2 Nocions econòmiques de les arts visuals a Espanya

L'art depèn molt de les subvencions públiques.

L'art és una bona inversió, genera riquesa i creixement econòmic.

L'art té un impacte indirecte, ja que allà on hi ha promoció artística, es genera activitat econòmica.

Un estudi sobre l'economia satèl·lit generada pel MACBA uns anys abans de la seva creació i uns anys després conclou que "La despesa consolidada total en arts visuals a l'Estat espanyol o, dit d'una altra manera, el volum econòmic del sector durant l'exercici 2002-2003 va ser de 1.469 milions d'euros. Aquest és un dels principals indicadors sobre l'impacte econòmic directe de l'art que recull el treball *Estudio sobre la dimensió econòmica de las artes visuales*, que han elaborat les empreses Artimetria i Urbmedia per encàrrec de la Fundació Art i Dret i l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya i que publicaran ben aviat. Una segona part d'aquest treball fa una aproximació a l'impacte econòmic indirecte o induït a través de l'estudi casos".

Florenci Guntí a http://cultura.gencat.net/casm/butlleti/hemeroteca/n23/ca/article_03.htm.

Els economistes diuen que és millor invertir en economia del coneixement. És més viable, ja que el model de creixement (base "totxo") està desfasat.

El treball que fan els artistes podria ser comparable amb el d'I+R+D que fan els departaments de les empreses.

Els experts recomanen algunes idees per millorar: com fer formació continuada i millorar

la situació dels artistes.

1.3. Codi de bones pràctiques

Preàmbul

En el marc de l'estatut de l'artista, és a dir, d'un règim específic que té en compte les peculiaritats dels professionals de l'art i la creació, l'establiment de pautes d'actuació mitjançant codis de bones pràctiques que elaboren i subscriuen els actors permet assolir l'equilibri necessari entre els diferents interessos en joc alhora que fomenta i dona rellevància a l'esperit de col·laboració imprescindible per millorar les condicions existents,

Així mateix, el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació és competent per establir com a requisit d'admissió o com a criteri de valoració en les subvencions el compliment dels codis de bones pràctiques.

1. Llibertat d'expressió = el més important

És un dret constitucional.

Quan hi ha art, hi ha democràcia.

Quan no hi ha democràcia, l'art es converteix en propaganda.

Les llibertats de creació i d'expressió són consubstancials a tota producció o manifestació artística i són drets fonamentals protegits per la Constitució espanyola. Així doncs, un agent, mediador o una institució no pot censurar ni modificar mai l'obra de l'artista. Així mateix, tampoc no pot establir mecanismes que impedeixin la correcta difusió sense l'autorització expressa de l'artista.

2. Drets morals

Els drets morals són de l'artista. Només perquè ha creat l'obra, la llei ja el reconeix com a autor.

Si l'artista considera que la seva obra està sent usada per fer apologia d'idees que no són les seves, s'hi pot negar.

Ningú no pot modificar, reduir, transformar ni intervenir una obra sense l'autorització de l'artista.

Tots els agents i mediadors han de respectar escrupolosament els drets morals de l'artista, d'acord amb la normativa vigent, i han d'adoptar les mesures necessàries que hi ha al seu abast perquè els col·leccionistes i el públic en general respecti també els drets esmentats. En especial, els han d'informar de la naturalesa irrenunciable i intransmissible, així com del contingut.

Tenen la consideració de drets morals de l'artista els que estableixi en cada moment la normativa vigent. Com a exemple, en la data que es va signar el document *del Codi de bones pràctiques*, els drets morals de l'artista són següents:

Decidir si la seva obra ha de ser divulgada i de quina manera;

Determinar si es divulga amb el seu nom, amb pseudònim o anònimament;

Exigir el reconeixement de la condició d'autor de l'obra;

Exigir el respecte a la integritat de l'obra i impedir-ne qualsevol transformació;

Modificar l'obra respectant els drets adquirits per terceres persones;

Accedir a l'exemplar únic o rar de l'obra quan es trobi en poder d'una altra persona, per exercir el dret de divulgació o qualsevol altre dret que li correspongui.

3. Confiança, lleialtat i transparència

Tota relació entre l'artista i el mediador o l'agent es basa en la confiança mútua, la lleialtat, la confidencialitat en els pactes i amb el fet d'actuar amb total transparència. Les relacions entre l'artista visual i qualsevol dels mediadors o agents que actuen en l'àmbit de l'art s'ha de fonamentar en el tracte professional.

En conseqüència, l'agent o mediador ha de posar a disposició de l'artista tota la informació relativa a l'activitat en la qual participa (propòsits, pressupostos, difusió, relació amb els mitjans de comunicació, altres artistes, agents o institucions implicades) i sobre les transaccions que es puguin fer amb la seva obra (relació amb compradors, vendes, descomptes, intervenció d'altres agents o mediadors, etc.). Així mateix, l'artista ha de mantenir informat l'agent o mediador dels aspectes oportuns referents a la seva obra, trajectòria professional, situació fiscal, modalitat de gestió dels seus drets d'autor (personal, a través d'agència o d'entitat de gestió col·lectiva) i referents a la seva relació amb altres agents que pugin ésser d'interès.

4. Difusió de l'obra

Ha de tenir infraestructura, recursos, etc.

No es pot establir un horari i després no complir-se.

És responsabilitat de l'agent o mediador que acull l'exposició o activitat de l'artista que se'n faci una difusió correcta. L'artista ha de saber en quins àmbits se n'ha de fer la difusió i quin n'ha de ser l'abast, i ha de facilitar tota la informació i el material que calgui per assolir una comunicació correcta, especialment, si s'hi organitzen activitats didàctiques i/o l'espai difusor és de titularitat pública i presta, per tant, un servei públic.

5. Contracte per escrit

En aquest aspecte, hi ha molta inseguretats jurídica, ja que la contractació sol ser verbal. És un tema molt comú i hi pot haver abús de poder.

Totes i cadascuna de les relacions professionals entre l'artista i un mediador o un agent s'han de regular mitjançant un contracte signat per ambdues parts, en el qual s'han d'especificar les condicions de la relació amb el màxim detall possible, a fi d'evitar divergències d'interpretació, especialment en matèria de cessió de drets de propietat intel·lectual.

6. Drets econòmics de l'artista

Generalment l'artista desconeix els seus drets.

La Llei de propietat intel·lectual és una gran desconeguda i vindria a ser com l'estatut de l'artista (vegeu producte de *Creative Commons* i plataforma [e-Catalunya](#))

Els drets només els té l'artista, en règim de monopoli. Ha de poder decidir com els cedeix sense coaccions.

Quan operes amb *Creative Commons*, pots estar renunciant a drets econòmics i hem de saber per què.

Només l'artista pot decidir que es reproduïxi la seva obra i també pot limitar:

1. La comunicació pública: per exemple, a la TV. Si es vol difondre, cal la llicència de l'artista i pagar.
2. La transformació. Per exemple, passar d'un conte a una pel·lícula. La transformació significa vendre els drets de l'obra i donar com a resultat una altra obra.

A Europa continental els drets els té la persona que crea.

Al món anglosaxó els drets els té qui els compra. Tot es ven i es compra.

6.1. Quatre actituds envers els drets

Qui no fa res	Gestió individual	Entitat de gestió col·lectiva	Llicències Creative Commons; copyleft
	Els meus drets els gestiono jo. Quan vinguin els donaré la llicència	La llei protegeix al feble que en aquest cas és l'artista. L'LPI diu com s'han d'establir els drets. Exemple d'associacions: Cedro (escriptors) Associació d'Artistes Visuals de Catalunya (AAVV) Vegap (entitat de gestió d'artistes plàstics)	Sense ànim de lucre. Respecten els drets de l'artista. No se'n pot fer un ús comercial Si l'aplicació és publicitària o comercial, cal posar-se en contacte amb l'artista. S'ha de ser conscient. De vegades és molt complicat recuperar els drets econòmics

Els drets d'autor no es poden vendre, és una operació il·legal, fora de la llei.

Tots els mediadors i agents que intervenen en el sector de l'art han de complir escrupolosament els drets econòmics de l'artista visual, tant els d'explotació com els de simple remuneració. Els drets econòmics s'han de liquidar al mateix autor, a través d'una entitat de gestió col·lectiva de drets o per alguns mediadors expressament facultats (distribuïdores).

L'artista, atesa la condició d'autor, és l'única persona que pot decidir si posa la seva obra a disposició lliure del públic a través d'una llicència oberta (tipus *Copyleft*) i, per tant, establir les seves circumstàncies, autoritzacions i límits.

7. Relació justa i equilibrada

El galerisme a Catalunya actualment és poc professional. Antigament, als anys 60, Barcelona van ser el pare del galerisme espanyol, però actualment, és Madrid.

En cap cas un mediador o agent comercial pot exigir contraprestació dinerària o en espècie per la mera exposició de l'obra. Les comissions sobre les vendes d'obra aplicades per la galeria d'art s'han de fixar de mutu acord i tenint en compte els serveis que aquesta ofereix a l'artista i el grau de la seva relació (exclusiva/puntual). L'ús del contracte per escrit de regulació de les relacions entre ambdues parts, d'una banda, i el

d'albarans de lliurament d'obra, de l'altra, són obligatoris.

8. Remuneració econòmica de l'artista

De vegades, l'artista no es paga amb diners sinó amb fama, cosa que també passa a la música, però l'artista, com a professional, s'ha de pagar.

Les parts reconeixen el dret de l'artista visual a una remuneració econòmica pel treball realitzat o per la prestació dels serveis que comporta la seva participació en una activitat artística amb independència dels drets d'autor econòmics per l'explotació de la seva obra. En tot cas, aquesta remuneració no pot ser mai inferior al 15% del cost total de l'exposició o activitat en la qual participa. Per a l'aplicació efectiva d'aquest dret, l'artista ha de conèixer el pressupost global i detallat de l'activitat en la qual participa.

9. La producció artística i el suport a la recerca

Qui difon l'obra n'ha de finançar la producció.

El capitalisme ha fet l'obra d'art com una especulació, ja que produeixen poc, exclusivitat.

Problemes:

1. Molts pocs artistes consagrats catalans s'han dedicat a qüestions pedagògiques, per tant, no hi ha transmissió de coneixement. No obstant això, cal destacar QUAM (escola d'estiu intensiva a Montesquiu).
2. Problemes d'espai per a l'artista, són molt cars.
3. Visibilitat. S'ha d'afinar amb: Convocatòries d'art jove, biennals, exposicions d'artistes joves...

Conèixer un crític d'art de la seva generació.

Connectar amb la galeria d'art.

No aïllar-se. Xarxes de producció com ara www.xarxaprod.cat

És responsabilitat de l'agent o mediador que acull o organitza l'exposició o activitat on participa l'artista, el finançament de la totalitat de la producció de l'obra de nova creació i/o assumpció de les despeses d'adaptació de l'obra preexistent.

És responsabilitat de l'artista respectar el pressupost i els terminis acordats, garantir la qualitat del treball prèviament pactat i mantenir un tracte professional amb els seus col·laboradors.

Els agents o mediadors es comprometen a donar suport a l'experimentació i a la innovació mitjançant el finançament de les activitats de recerca i desenvolupament.

10. Arbitratge

En cas de conflicte i abans de recorre a la via judicial, les dues parts poden sol·licitar un dictamen davant la Comissió d'Arbitratge entre Artistes i Mediadors de Catalunya.

2a part: Petita història de l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya

L'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya (AAVC) és l'única associació professional de creadors existent a Catalunya i és la primera de tot l'Estat espanyol. Està formada per artistes que resideixen a Catalunya i que treballen en qualsevol de les opcions, pràctiques o suports amb els quals es formalitza l'art contemporani (escultura, fotografia, arts electròniques, instal·lacions, *performance*, pintura, vídeo, etc.). És una de les més fortes d'Europa.

Les dues funcions bàsiques de l'AAVC són:

1. La representació, defensa i millora de la condició social, professional i cultural de l'artista.
2. El desenvolupament de la difusió social de l'art.

L'AAVC promou les accions necessàries per aconseguir millores socials, econòmiques i culturals per a tots els artistes visuals. Fomenta la solidaritat entre les distintes pràctiques i generacions de creadors i genera serveis de naturalesa assistencial per als seus associats.

L'AAVC influeix sobre les administracions públiques i els agents privats amb la condició de garantir:

La presència de l'expressió plàstica, visual i el coneixement de l'art contemporani en tots els nivells educatius i en un bon ensenyament públic de grau superior de les arts visuals i multimèdia.

El suport als artistes joves o emergents en els primers anys de la seva trajectòria.

Unes relacions amb els mediadors públics i privats de caràcter professional, equilibrades i basades en el reconeixement de la remuneració a l'artista pel treball realitzat o el servei prestat. L'ús del contracte per escrit en totes les relacions professionals.

El ple reconeixement i respecte als drets d'autor morals i econòmics dels artistes visuals.

Un tracte fiscal adequat al nivell i la irregularitat temporal de la renda dels artistes.

Una inserció de l'artista en la Seguretat Social més justa i assequible.

La creació i consolidació d'infraestructures públiques de difusió de l'art contemporani (sales d'exposicions, centres i museus d'art contemporani) en tot el territori.

La defensa del teixit cultural i l'oposició a la desaparició d'espais, programes o iniciatives d'art contemporani i a la reducció de les seves activitats o a les retallades pressupostàries.

El foment de l'art públic a través de l'aplicació de l'1% cultural i per iniciativa dels ajuntaments.

El suport al col·leccionisme, el foment del mercat de l'art a Catalunya i la seva internacionalització.

La projecció internacional de l'art i dels artistes.

La defensa de la llibertat de creació i expressió.

Per acomplir aquestes finalitats, l'AAVC actua com a interlocutora:

- Davant les administracions públiques d'àmbit local, nacional i estatal. Segueix de prop les seves polítiques culturals, analitza els seus pressupostos i programes, es posiciona públicament i formula crítiques i alternatives. Participa –si es donen les condicions– en la definició i el disseny de les polítiques artístiques.
- Davant els legisladors. Proposa projectes de llei, presenta mocions o esmenes i col·labora amb els grups parlamentaris del Parlament de Catalunya, del Congrés i el Senat (a través de la Unión de Asociaciones de Artistas Visuales), i del Parlament Europeu (a través de la International Artists Association (IAA-AIAP/UNESCO)) en qualsevol iniciativa legislativa en matèria d'art i cultura.
- Davant els agents del mercat i els mediadors de l'art. Intervé en els conflictes en defensa dels interessos dels artistes. Promou la professionalització de les relacions i l'ús del contracte per escrit. Acorda accions conjuntes d'interès mutu amb altres centres i espais d'art, amb les associacions de galeristes, crítics, gestors culturals, distribuïdors, etc.

L'AAVC fa escoltar la seva veu i l'opinió dels artistes allà on es prenen decisions que els afecten i promou la solidaritat i la cooperació entre la comunitat artística.

El seu funcionament és democràtic. L'assemblea general de socis es reuneix com a mínim dues vegades a l'any per debatre i votar els programes d'actuació, els aspectes més rellevants i els pressupostos. Cada tres anys escull un president que nomena la comissió executiva formada per 15 persones i que s'encarrega d'aplicar els acords de l'assemblea general i d'administrar l'associació. Aquest organisme es pot ampliar amb delegats escollits directament per les comissions territorials.

L'AAVC és membre fundador de la Unió d'Associacions d'Artistes Visuals de l'Estat espanyol, integrada per associacions professionals de diverses comunitats autònomes. La UAAV actua com a representant i interlocutora dels artistes davant el govern central, els legisladors i els mediadors públics i privats per abordar temes del seu àmbit competencial. L'AAVC forma part (a través de la UAAV) de la International Artists Association (IAA-AIAP/UNESCO) i estableix contactes directes amb associacions d'artistes europees i de la resta de món.

3a part: Models de contractes

Trobareu tots els models de contractes amb els seus respectius comentaris per a un ús més eficient a la web de l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya.

<http://bonespractiques.aavc.net>

Associació d'Artistes Visuals de Catalunya.

Enllaços d'interès

<http://bonespractiques.aavc.net> (*Codi de bones pràctiques*). Aquesta publicació va dirigida als artistes i especialment a aquells que inicien la seva trajectòria professional. Són els primers que han de conèixer els estàndards d'una relació professional justa, equilibrada i satisfactòria per a ambdues parts. L'artista ha d'exigir el seu compliment i, de la mateixa manera, n'ha d'assumir els deures. L'altre destinatari de la publicació és el mediador de l'art contemporani, ja sigui públic o privat, amb ànim de lucre o sense, el galerista, el representant i el col·leccionista, els comissaris d'exposicions i els programadors, els directors de sales, centres, fundacions o museus d'art, els organitzadors de festivals, premis o biennals, i el conjunt de les administracions públiques. Tots han d'incorporar –molts ja ho fan– una nova manera de relacionar-se basada en les bones pràctiques professionals.

http://cultura.gencat.net/casm/butlleti/hemeroteca/n23/ca/article_03.htm (article de Florenci Guntí sobre l'economia i els satèl·lits econòmics al voltant dels museus i altres estaments artístics)

www.xarxaprod.cat (xarxa de producció artística)

<http://formaciocontinua.hangar.org/> (cursos o seminaris com ara El contracte de l'artista dins el Programa de formació contínua per a artistes visuals de l'AAVC)

Agraïments

Amb la col·laboració de l'Associació d'Artistes Visuals de Catalunya i l'ineestimable ajut de Florenci Guntí, secretari de l'Associació.

